National Library of Israel

Al Hamishmar - על המשמר, 06.04.1945, page 6

סירה אחת קטנה

ספור / מאת יגאל מוסנזון

לילה אחד צרר חפציו בצקלונו. היה פוסע בחדר ואומר לה, ליושבת מולו, לחנה מאירסון, לאשתו: „תר־עומת יש לך עלי, למה? וכי בידי הוא ללכת או לא ללכת. וכי אינך יודעת, כי בוחר הייתי להשאר בביתי, ולא להפליג? וכי בידי הוא, להשאר או לו? וכי רוצה אני דווקא ליהרג?"

אך היא לא ענתה לו. ושחיקה זאת, חשב בלבו, גרועה מכל: אין להפטר כך. נעץ שיניו בשנץ הצקלון להתיר קישורו, טלטלו לכאן ולכאן וישב אצלה.

— התניחיני ללכת כך? מה פנים יש לפרידה כזאת, כשאין אנו יודעים מה עתיד לקרות. וכי אין עלי ללכת? הגידי, דברי.

בשבלול בקליפתו נתכנסה בשתיקתה. אם אגיד ואם לא אגיד — ילך. מה היים הם כשהבעל, צורר פעם בפעם את חפציו בצקלונו המהוה, שוהה היכן ששוהה וחוזר, עד שמתקבלת פתקה, או ידיעה בלשון פסקנית: „עליך להיות ביום זה ובשעה זו במושבה פלונית, או בעיר אלמונית". ואם באה הידיעה ימים קודם ליציאה. אפשר בכל זאת, להטפיק ולהלך עמו בחצר, להיות במחיצתו; ספק ערב חג, ספק צביטה בלב בשעה שדמדומים יורדים. לא, לא ניחא כך. מה טעם דווקא הוא חייב ללכת תמיד? מדוע לא ילכו האחרים? מה יארע, אם זה של פלונית ילך? למשל: טוביה הרס־שטיין. למה דוד שלה, דווקא הוא, חייב לנדוד תמיד?

הפעם ההרישה. אם בא שליח בא־שון־ליל, דפק על הדלת ומסר דבר־שליחות דחוף, ודוד קם ממטתו ואורז חפציו בלא שהייה ופקפוק, ואולי גם בלא נקיפת־לב — מילא, לא תעמוד בדרכו. ילך לו. אך כלום אלה הם חיים? והשליח מצפה בחוץ. צעדיו על המרפסת. מכונית ליד הצריף. יסע, והיא לא תברכהו לשלום. יהי אלוהים עמו, בדרכו.

— נלך לראות את הבן לפני נסיעתי? — אומר דוד מאירסון.

הצקלון רכוס היטב; מומחיות היא בידה. טעם חמצמץ יש בפיו לאחר שינה מעוטה. גם עכשיו שותקת חנה.

ידע דוד מה בלבה עליו; אך לא עת היא להעלות דבורים מיותרים: השליח מחכה.

— ובכן, אלך בלי ברכת פרידה?

השליח צועד על המרפסת. דוד מקשיב. בוטל ידה. והיא מסרבת. אולי יגיד לה: — ייתכן, שאני רואך בפעם האחרונה. שליחות מסוכנת הוטלה עלי. אני עתיד לפוצץ גשרים מעבר לגבול. לא יהיו עלי מדי צבא, ודיני בהתפשי בכף: יריה. כדין מרגל.

השליח דופק על הדלת.

— עלינו למהר, — אומר השליח, — אין פנאי. בדרך נוציא עוד כמה בחורים ממיטתם, או יצפו לנו בצדי הדרך.

איזה דרך של דבור נקט הלז, מהרהר דוד. „מה דרך היא זאת ידור־ציא אנשים ממיטתם בחצות לילה. יתכן, כי לולא באו עלי בחפזון כזה הייתי מניח דעתה. ועכשיו אינה מר־ציאה הגה מפיה, ואפילו הוא יושב לצדה כל הלילה. על כן קם מאצלה, מטיל צקלונו על שכמו, אוחז ברצו־עות העור. מיקא, יהא כך. לא אשתו לפניו — גוף קופא, פנים קופאים. מבעד לחולצת הפיז'אמה נראים חמוקי חזה, רכים, גולשים בשופי; עור לבן בצד צוואר שזוף שמש. אוזנה ורודה מפני ששכבה עליה כל העת. לוא היתה עתו בידו, היה שוכב עמה לפני צאתו לדרך שאולי לא ישוב ממנו. היתה נועצת אצבעותיה בעורפו; לוח־שת מלים שאין להבינן: אלו המעמ־קים הצפים לפתע. „מה דרך היא זו להעיר אדם בחצות הלילה. השליח פותח בחטיפה את הדלת: „עוד שתי דקות".

הדין עמו, מהרהר דוד. מותר לפרוץ לחדרך, להעירך. מה פנים יהיו לנו אם יפלוש האויב, אם גדודיו יבואו לחצרנו! מה טעם יהיה לכול, לכול, אם במחי יד אחת יהרס. ואף־על־פי־כן שותקת את? משכלת ידיך מתחת לעורפך ושותקת ובוהה לתוך החלל. כן, תשאלי: ומדוע דווקא אתה, תמיד אתה? וגם הבן בשלו: למה אבא נר־כע? הי דוד, לא ניחא לו, טעם מר לו בקצה לשונו. מאוד לא ניחא לו להפטר כך. לוא לא עמד זה מעבר לדלת, אפשר היה מחבקה, מפיס דע־תה; אך הלז — צעדיו נשמעים ובכל רגע יכול יפתוח את הדלת: — יש לנסוע מיד!

— חנקה, נלך אל הילד, אין פנאי

לא, היא תחריש. ילך. ילך לו. מה טעם לבדידות זו שהוא מניחה בה. הוא עושה. הוא מסתכן. הוא נודד בדרכים. שוהה היכן ששוהה. שעותיו דחוקות תמיד, ותמיד אין שעתו בידו. תמיד טרוד הוא. מדוע תהיה היא שנים על שנים שרויה ביחידות? לפנים ירו בדרכים — דוד חייב לנ־סוע. מוקשים הוטמנו — דוד חייב לנסוע. אניות גחות אל החוף — דוד חייב לחיות שם. איזה חיים הם אלה? מדוע לא יסעו אחרים; כל אלו החוז־רים, לאחר יום העבודה מן הדיר, מן הרפת, מן השדה. הללו אוכלים בנחת והולכים אצל ילדיהם ונשיהם. מחנק עולה בגרונה. אפשר דמעות הן? אך מוטב, שתבכה לכשילך. עתה לא. תבכה, אבל כשילך. אפשר שהיה נשאר בבית, אילו רצה בכך? לא החיבה בלבד מושכתו; סערה היא בו. העבודה בלבד אינה נראית לו, חיים של אפרורית הם — מן העמל אל העמל. אך דוד סבור, שלא באלה היא מהרהרת, אולי שתיקתה אין בה מחשבות כלל? פניה כהים הם וללא סבר. הוא לא אמר: „רצוני להשאר בבית, די להטלטל. די. אולי גורייד עוד בן, או מוטב: בת. מה חיים הם אלו, של נדודים ללא קץ?

— איני יכול, חנקה. אם תשתקי, אלך בלי ברכת שלום.

השליח דופק בחרטום נעלו על הדלת: „עלינו לנסוע מיד"!

דוד גוחן ומנשק על מצחה. היא מביטה בו בעיני זכוכית שפתיה חשוקות.

— שלום, חנקה.

אפשר היתה זו ברכת שלום שנש־כעה, בשעה שסגר את הדלת מאחו־ריו, ואולי קול בכי עמום שפרץ מבעד לשפתים הדוקות.

עכשיו הלך דוד מאירסון עם השליח במורד, אל המכונית; ולא היה לו פנאי לעלות אל בית־הילדים ולחתום נשיקה על לחיי בנו הנם.

למן הרגע שיצא דוד מחדרו, לא שמעה עליו חנה דבר. היו שמועות פורחות באוויר: צוללת האויב תפשה את אנשי הסירה. ושמועות, כי הובאו למחנה שבויים, אי שם מעבר לגבול. וסברו, כי יום אחד, יופיעו. אך עבר חודש, עברו חודשים; חדשים רבים עברו — ומאום לא נודע. בינתים גו־צח האויב. בינתים אפשר היה להור־דע, מי ומי בין הנשבים. פנתה חנה לצלב האדום, ובקשה שיודיעוה, אם יתגלו עקבותיו של דוד. נשלחו מכ־תבים, אנשי המזכירות שאלו במ־קומות ששאלו. איש לא ידע דבר.

משנתיאשה חנה, מצאה מפלט בח־דר־הנגינה שבקיבוץ. שעות ישבה ליד תיבת הראדיו. ידעה, היכן ומאיזו תחנה משדרים הודעות על חיילים שנשבו. היתה מאזינה ופורשת ברפ־יון. היו כאן ג'ורג' וג'מס, שהודיעו עליהם מקרית הוואטיקאן. היו כאן אנג'לו מפרמונטי, אנדרה טרל מג־רנובל, ג'וזף פיליפ מגינואה, הנס פון ברומברג מפראנקפורט על נהר מיין; היו כאן מאות ואלפים, שאפשר נשיהם מאזינות אותה שעה ושומעות על יקיריהן —אך שמו של דוד מאיר־סון לא היה כאן.

והיה עולמה של חנה חצוי חציו האחד — אותה טרחה שבמטבח, טר־חה שמעצבנת את האדם, שטורדתו מעולמו. טרחה זו של דאגת תבשיל למאות, שהלכו וחזרו ובאו; ועד שהיתה ארוחת הבוקר נבלעת בקרבי־הם של המאחרים לבוא, הופיעו רא־שוני האוכלים לארוחת הצהריים, וחוזר חלילה, יום יום. ובערב לאחר שעלה בנה על מטתו בחדר הילדים, היתה הולכת אל חדר הנגינה. ישבת על ספסל. בצד, כרואה ואינה בראיתו; כאורחת שמצמצמת עצמה. והיו מא־וינים לנגינה והנשים שבהם סורגות אגב כך, נועצות מסרגה בצמר, מפליגות בעיסוק מזורז עד שמרימות ראש להקשיב לצליל, או לראות אדם שנכ־נס. חלפו שעות, וחדר הנגינה נת־רוקן. עתה היה דב קורץ, מכבה את הנברשות ויושב בהילת האור העמום שהפיץ הראדיו על קטע ספסל, ועל רצפה מלוכלכה באבק ובחול. בש־תיקה היה עושה רצונה של חנה. את הרהורי לבה. מהן תחנות שמדברות בחיילים שנשבו. אגב סבוב הכפ־תור היה משיח עמה בלי לדבר. על בדידותו שלו בחיים הללו, המביחים לאדם להיות עם עצמו, רק עם עצמו, מחצות לילה ואילך: ואז לא סוב. מאוד לא טוב.

— הנה אני חובק זרועות עולם. רואה את: הנה כאן לונדון. כאן — פאריז. כאן — בודאפסט. כאן — מוסקבה. הנה אני יושב ליד המקלט וכול העולם מדבר עמי, מבדד דעתי. צלילים אלו — שומעת את? — של ג'ז הם. וכאן, שמנסרים בעוז — מארש צבאי. וכאן, אני זאת. את מצפה לו. מאי משמע בדידות? את מצפה לו. אפשר שישוב, ואפשר לא. לך יש בן. לך יש אחיזה כלשהי בחיים. אך מה חיים הם אלו, שאחיזתם האח־חת היא בגבי האתר? מה אחיזה של ממש היא לאדם שיושב ומסובב כפ־תור הראדיו לכאן ולכאן למצוא לחנה מאירסון חחנה שמדבות בשבויים?

— שנתים עברו מאז... — אומר דב קורץ, ספק לעצמו ספק לישבת אצ־יר. ואין כל ידיעה.

אילו היה בו העוז, אפשר שהיה או־מר לה: — נו, כך... אילו באה אלי, אל אוהלי. זה חדשים רבים אנו יוש־בים כאן לילה ליקה. הרי את וודאי יודעת בדידות מהי. מי אם לא, את? התלכי עמי? וודאי לא. אך אם את־רפס לפניך, אזחל על הרצפה תמאו־בקת, אכרכר בעווית — אפשר תביני, בדידות מהי. אפשר תלכי עמי אל או־הלי. אפשר תביני כי כול עולמך לפ־ניך, ואחיזה של ממש יש לך בתבל: הילד, ואלו עינים שהן ספק חומות ספק שחורות.

— הבדידות הגדולה, —אומרת חנה מאירסון — הללו, שיצאו מחדר־הנגי־נה, עולם של אור יש להם. הללו, שהלכו לפני חצות, חדר חם יש להם. הללו — אחרים הם.

— קרית וואטיקאן, — אומר דב קורץ, עוד שהות לנו.

— מבין אתה, דב, הגרוע מכל הוא לא לדעת, חי, או מת. אילו ידעתי, כי חי הוא, הייתי מחכה. מחכה בשל־וה, בבטחה כי סופו לחזור. עכשיו איני יודעת, אם לא צפית שוא היא. ביניתים חולפות השנים. עלי לחיות בצפיה לחיים בלי לחיות אותם.

עכשיו, כשגמרה את דבריה, היתה קטנה בצלו של דב. עתה משהשיחה לבה רוח לה מעט. הרי אי אפשר להיטפל לאדם באמצע חצר־המשק ול־דבר עמו.

דב עצמו שמע דיבורים אלו זה כבר, לפני חודש, לפני חודשים, לפני שנה. — למה חושבת היא כי בורלה בלבד המר לו? — מהרהר דב — אולי טוב לי בעולם? אלא מאי, חיי שלי גורל הוא, כביכול, ואלו דוד מאירסון, שהוא מת־שאינו־מת, אינו גורלה שלה. אלה, שגורלם שפר עלי־הם, שואפים לטוב יותר. תמיד נראה בעיניהם דווקא מה שלא הושג. חייה שלה חיים הם גם אם מת דוד מאיר־סון, ואלו אני, אח, מוטב לסובב את הכפתור.

— קרית הוואטיקאן, — אומר דב. הנה, מדברים. הודעות.

חנה מרכינה ראשה אל תיבת הרד־יו. זוקפת עיניה בהקשבה. בלחצת בגופה אל דב.

— שוב יכריזו על שמות ורים. חושב דב. — ההיתה נלחצת כך גם אל אחר? נאמר, אל אחד מן הבחו־רים החסונים הללו, הנהגים. לא, רק מחמת שאיני נחשב בעיניה, עיני אשה — לא איכפת לה. אדישות היא זאת! ראוי אני לשמוע מביה את ווידויי צערה בכל ערב, ליותר מכך איני ראוי. יארע מה שיארע, אני לוקח ראשה בידי, ונושך שפתיה בשיני. אגרום לה כאב מה. וודאי תבהל. תהיה נבוכה. אולי גם תרים קול צעקה.

— שוב, אומרת חנה. רצתה להגיד: „שוב אין כל חדש". היא מביטה בפניו הארישים של דב. על מה חושב הלה? ואולי אינו חושב כלום. פניו לאים כל כך, מטומטמים כל כך.

— רציתי להביאו מלהפליג בסירה, — אומרת חנה — אולי הוא מצטער שם עכשיו על שלא נפרדתי ממנו כהלכה; אף בלא ברכת שלום. הנחתי לו שילך מבלי להפרד ממנו. תמיד היה נוסע. תמיד היה הולך מן הבית. תמיד היו חיי חצויים בין געגועים לשיבתו ובין פחד למה שעלול להת־רחש ביום מן הימים: תמיד היה הולך למקומות של סכנה.

חנה סומכת ראשה אל תיבת הרד־יו, ודב מסובב את הכפתור לצד לא־שה. — אם אלטפה, מה יהיה? לא יהיה כלום. מוטב שלא אעשה זאת. למה אראה, עינים לגלגניות נעוצות בי?

עכשיו מחשבותיו שוטפות במתינות.

— עצמי עיניך, — אומר דב. — תעצמי עיניך ואני אדבר; ובסוף דב־רי אם תרצי, תקומי ותלכי. אך אל תרימי ראשך. הניחיני אדבר, יהא לך הדבר, כאילו גילו תחנה מתח־נות העולם משדרת לך על גלי האתר איזה תסכית. סתם תסכית על פלוני שנשתטה פתאום.

חנה עוצמת עיניה. עתה יודעת היא, כי במסכה הקפואה, שראתה לפני כך, המו מחשבות. ויודעת היא את סיום דבריו. אך עתה לא ניחא לקום ולל־כת. עד עתה היה דב בעיניה כמין... כמין רהיט, כשולחן שבחדר, כתיבת ראדיו יצור שקיים, אך לעולם אינך חש בו שהוא קיים בפני עצמו. עתה זושה היא כי קולו חי. חשה היא משהו סמוי מעביר בגופה הסמוך לגו־פו, תחושת מגעו שלו מבעד לבגדים ולעור. משעמדה על כך, אחותה צמרמורת קלה. אחר כך, היתה צנוחה על הספסל, כעין קרבן, ואמרה בנפשה שלא תזוע ממקומה, גם אם יאמר דברים סרי טעם; גם אם יחבקנה כאן, באורור הצונן, הדל, של חדר־הנגינה.

— זה שנה שאנו יושבים סמוכים זה לזו, — אמר. — ספרת לי על בדידו־תך. ספרת על חייך, הייתי בעיניך רק כמין אפרכסת הקולטת הכל. חייב הייתי להאזין לך! חייב הייתי לשתף עצמי בכול עולמך, למן הילד ההולך וגדל, ועד הגבר שאין יודעים היכן הוא. והרי דברת לאדם חי, הרי דברת לגבר. שבדידותו גדולה לאין שיעור כי תקווה אין לו. דברת לאדם זר, מתוך אדישות, מתוך הנחה כי חייב הוא להקשיב לך, ואת אינך חייבת לו כלום; אדם הרואה כבוד לעצמו, כב־יכול, להקשיב לדבריה של חנה מאיר־סון. הרי אילמלא אותה סירה וחדר נגינה זה המשותף, הכללי, מעולם לא היית מדברת עמי על נפשך, חנה מאירסון!

עכשיו, כשהחל לדבר, הרגישה, כי מנוחת נפשה חוזרת אליה. הצליל הנרגש שבו פתח את דבריו, אינו עשוי להרעיד את לבה. המחשבה שעלתה בה תחילה — טעות היתה. ובבן, יכול הוא לשפוך לבו. מילא. תק־שיב לו. בינתים תהרהר, אולי ובחוך כך יסיים את מכאוביו הנמלצים.

דב טווה מחשבותיו ברחבות. צירף את המלים בנחת, בשקול דעת, בקימוט חריץ על שורש חוטמו. וחנה לא זו בלבד שלא הקשיבה לו, אלא גם הי־תה הרחק־הרחק, במקום שמשם ראי־תה סירה קטנה מפליגה אל החוף ודוד קופץ מתוכה אל היושבת: — חנקה, נשכיח מלבנו את הפרידה המוזרה באשון הלילה ההוא.

לפתע שמעה כי דב חוזר על מלה אחת זו הפעם השלישית. — „מתנה", אמר, „מתנה". והיא בנערה.

— מה? לא הבינותי.. עמדה על נפשה.

— הן שמעת את דברי. דברים ברורים הם. פשוטים הם. רצוני שתהיי שרוייה עמי באוהלי. אם יודעת את מהי בדידות לאדם ומי אם לא את?!

— אולי תתני עצמך שי. אילו היה מניח ידיו על כתפה המרעידה, היתה קמה והולכת מיד. אך הוא דיבר וי־דיר על פניו. הוא לא ראה, כי חנה מאירסון מציצה בו בעינים קודרות מאוד. היא חשה, כי מעבר למלים יש רקיע צלול, בהיר — מכאוביו שלו; הוויתו שלו, בדידות שאין לה אור, שלא יהיה לה אור. רק עתה הבינה, מה צער גרמה לו כל אותם חדשים של ישיבה ליד תיבת הראדיו.

עכשיו היה דב יושב בהילת האור שהפיץ הראדיו וזרועו מרופקת על הטפסל.

— לא, דב. אינני יכולה. איני יכולה. לא, לא! ונגחה אל חזהו ביב־בה צרודה.

דב כבה את האור. לטף ראשה, ועיניו קרועות לרווחה.

— אני מבין—אמר—סלחי לי, חנה. עליך לסלוח. אני מבין: אלו שאבד מהם בחייהם דבר יקר, — משמע שהיה להם מה לאבד; אך אני, גם לאבד לא זכיתי. יש אנשים שהם אי בודד וגם סירה אחת קטנה, דלה, לא תגיע אליהם. אני מבין... סלחי לי.

היו יושבים זו בצד זה שעה קלה עד שקמו, בשתיקה, והלכו לתוך האפ־לה שבחוץ.